

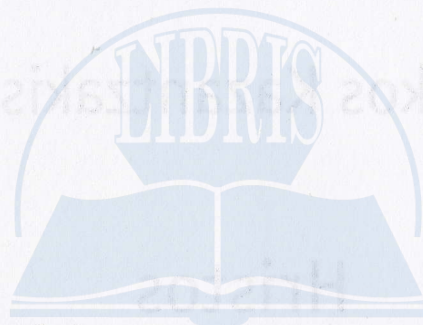

Nikos Kazantzakis

Hristos răstignit din nou

Traducere din limba neogreacă și note de
ION DIACONESCU

HUMANITAS
fiction

Redactor: Elena Lazăr
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corectori: Marilena Bălășel, Cristina Jelescu
DTP: Florina Vasiliu, Carmen Petrescu

Tipărit la Tipo Lidana – Suceava

NIKOS KAZANTZAKIS
O HRISTOS XANASTAVRONETAI

© Niki Stavrou
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2008, 2016, pentru prezenta versiune românească

Ilustrația copertei: Vladimir Zamfirescu, *Flagelarea*, ulei pe pânză, 160 x 110 cm.
(imagine în oglindă).
Foto: Radu Sandovici

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
KAZANTZAKIS, NIKOS

Hristos răstignit din nou / Nikos Kazantzakis; trad. din lb. neogreacă și note
de Ion Diaconescu. – București: Humanitas Fiction, 2016
ISBN 978-606-779-055-9
I. Diaconescu, Ion (trad.)
821.14'06-31=135.1

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

I

Aga din Lykovrysi șade în balconul lui de deasupra pieței satului, își fumează luleaua și bea rachiu. Plouă mărunț, liniștit, molcom, și în mustățile lui groase răsucite, proaspăt cănite, atârână scânteind câteva picături; iar aga, aprins de rachiu, le linge să se răcorească. La dreapta lui stă în picioare seizul, o matahală fioroasă din Orient, sașiu și pocit, cu trompeta în mână; în stânga lui șade cu picioarele încrucișate, pe o pernă de catifea, un pui de turc, frumos și dolofan, care îi aprinde din când în când luleaua și îi umple neîncetat paharul de rachiu.

Aga își mijește ochii mahmuri și se bucură de rânduiala cea de sus. Pe toate le-a chibzuit bine Dumnezeu, se gândește, izbutit lucru mai e lumea asta, nimic nu-i lipsește: dacă ți-e foame, ai pâine și carne rumenită și pilaf cu scorțișoară; dacă ți-e sete, ai apa nemuritoare, rachiu; dacă picotești, a dat Dumnezeu somnul, cel mai bun leac pentru toropeală; dacă te înfurii, a născocit biciul și spatele robului; dacă te-apucă dorul, ai la îndemână manea. Iar dacă vrei să uiți necazurile și chinurile lumii, l-a făcut pe Iusufaki.

— Mare meșter este Allah, șopti mișcat, mare meșter, îi merge mintea: așa cum i-a venit acum și a făcut rachiu și pe Iusufaki!

Ochii agăi lacrimează de căință religioasă și prea mult rachiu. Se apleacă din balcon și privește cu mândrie pe robii lui cum se plimbă în sus și-n jos prin piață, proaspăt bărbierii, îmbrăcați de sărbătoare, cu brâie roșii late, cu șalvari scurți spălați de curând, cu tuzluci albaștri. Unii poartă fes,

alții turban, alții căciulă de blană de miel. Cei mai fercheși au și câte un fir de busuioc sau o țigară la ureche.

E a treia zi a Paștelui, acum s-a sfârșit slujba. Plăcută, duioasă zi, soare, plouă mărunț, florile de lămâi și-au răspândit mirosul îmbietor, copacii înmuguresc, ierburile reînviază, din fiecare bulgăraș de pământ se înalță Hristos. Creștinii se plimbă în sus și-n jos prin piață, se întâlnesc prietenii, se sărută unul cu altul, își spun „Hristos a înviat!“ și apoi se așază în cafeneaua lui Kostandis, sau sub platanul mare din mijlocul pieței, comandă narghilele și cafele și începe, ca o ploaie mărunță, dulcele taifas.

— Așa va fi și Raiul, zice Haralambos, paracliserul. Soare blând, ploică molcomă, lămâi înfloriți și taifas subțire în vecii vecilor.

În celălalt capăt al pieței, în dosul platanului, se înalță proaspăt văruiată, cu clopotnița ei încântătoare, biserica satului, cu hramul „Răstignirea lui Hristos“. Ușa ei este astăzi împodobită cu crengi de salcie și de dafin. De jur împrejur, prăvăliile și atelierile satului: Șelăria necioplitului Panaiotaros, căruia i se zice și Ghipsofagul, pentru că odată au adus în sat statueta de ghips a lui Napoleon cel Mare, și a mâncat-o; și apoi au adus o alta, a lui Kemal Pașa, și a mâncat-o și pe aceasta; iar mai târziu au adus-o pe-a lui Venizelos, care a avut aceeași soartă. Alături, frizeria „Erotocritos“ a lui Andonis, și deasupra ușii e atârnată o tăbliță, cu litere mari roșii ca sângele „Se scot și dinți!“ Mai încolo măcelăria lui kir Dimitros, șchiopul: „Căpățâni proaspete, Irodiada!“ În fiecare sâmbătă înjunghie un vițel și, înainte de-a-l înjunghia, îi aurește coarneau, îi boiește fruntea, îi petrece niște cordeluțe roșii pe după gât și-l plimbă prin sat, șontăcând pe lângă el și așa îi crăinește calitățile. În sfârșit, vestita cafenea a lui Kostandis, lungă, îngustă, răcoroasă, unde miroase plăcut a cafea și tutun de narghilea și a ceai de salvie, iarna. Pe peretele ei din dreapta sunt atârstate, mândria satului, trei mari litografii lucitoare: într-o parte Genoveva, pe jumătate goală, într-o pădure tropicală, în cealaltă, regina Victoria, grasă, cu ochi albaștri,

cu un enorm piept de doică; iar în mijloc, crunt, cu ochi cenușii mâniați, cu o căciulă înaltă de astrahan, Kemal Pașa.

Toți sătenii sunt oameni blajini, harnici, buni gospodari; satul este bogat, iar aga, om bun și el, pățimaș, care iubește mult rachiul, aromele tari, moscul și parfumul și pe puiul de turc, buclat, care șade la stânga lui, pe o pernă de catifea. Aga privește acum pe creștini, cum își privește păstorul oile și mieii lui bine hrăniți și se bucură.

„Buni oameni, se gândește, mi-au umplut și anul acesta cămara cu peșcheșuri de Paști – brânzeturi, covrigi cu susan, cozonaci, ouă roșii... Unul, să fie sănătos, mi-a adus și-o ulcică de sacâz de Chios pentru Iusufaki al meu, să mestece și să-i miroasă frumos gurița...“

Aruncă o privire duioasă spre puiul de agă, care mesteca sacâz, grăsun și moleșit.

Și astfel, pe când se gândea la cămara lui plină de bunătăți, și ploua mărunț, liniștit, și pietrele luceau, și cocoșii începură să cânte, și lângă el, ghemuit la picioarele lui, Iusufaki mesteca sacâz și plescăia fericit din limbă, aga simți deodată că inima i se revărsă din piept, întinse gâtul, dădu să înceapă manea, dar îi fu greu. Se întoarce spre seizul său, îi face semn să sune din trompetă, să tacă mulțimea, și apoi se întoarce la stânga lui:

— Cântă-mi, Iusufaki, să ai binecuvântarea mea, cântă-mi „Dunia tabir, ruia tabir, aman, aman!“, cântă-mi-l, c-o să crăp!

Copilandrul grăsun își trage fără grabă sacâzul din gură, îl lipește de genunchiul gol, își proptește palma dreaptă în obraz și începe manea iubită a agăi: „Lume și vis tot una-s, aman, aman!“

Pățimaș, mângâietor, glasul urca, cobora, gângurea ca o porumbiță. Iar aga închise ochii și cât ținu manea se pierdu într-atât că uită să bea.

— Aga are chef, murmură Kostandis, servind cafelele. Să-i fie de bine rachiul!

— Să-i fie de bine Iusufaki, zise zâmbind amar Iannakos, negustorul ambulant și poștașul satului, cu barba-i dalbă, scurtă și rotundă, cu ochii de pasăre răpitoare.

— Să-i fie de bine soarta cea oarbă, care l-a făcut pe el agă și pe noi robi, murmură fratele popii, Hagi Nikolis, cel ce făcea pe învățătorul satului, slăbănog, cu ochelari mici, cu mărul lui Adam gros și ascuțit, care urca și cobora de câte ori vorbea.

Luă foc, își aminti de strămoși, oftă:

— Cândva, continuă el, țarinile astea le stăpâneau ai noștri, grecii; s-a întors roata și au venit bizantinii, greci și ei, și creștini; s-a întors din nou roata și au venit păgânii... Dar a înviat Hristos, băieți, va învia și patria! Kostandis, hai, cins-tește palicarii!

Însă manea se sfârși, puiul de turc își puse sacâzul în gură și începu iarăși să mestece, moleșit. Trompeta răsună din nou. Semn că robii puteau să rădă și să strige în voie.

Căpitanul Furtunas, unul din cei cinci bătrâni de seamă ai satului, apărură în ușa cafenelei. Înalt, zdravăn, fost proprietar de corabie, care ani în șir cutreiera Marea Neagră, cărând grâu rusec și făcând contrabandă. Păr nu avea pe față: spân și palid-negricios, bătucit, cu adânci cute, iar ochii lui mici, negri ca tăciunele, scânteiau. A îmbătrânit el, a îmbătrânit și corabia lui, a fost zdrobită într-o noapte în afara Trapezuntului, și căpitanul Furtunas, cu corabia fărăme, scârbit, s-a întors în satul său să dea pe gât cât poate mai mult rachiu și, îndată ce o sosi ceasul cel bun, să-și întoarcă fața la perete și să moară. Multe văzuseră ochii lui, i se făcuse lehamite; nu i se făcuse lehamite, ci obosise, dar asta se rușina s-o mărturisească.

Astăzi purta cizmele lui înalte de căpitan, pelerina lui galbenă și căciula boierească de astrahan get-beget. În mână ținea și toiagul înalt, purtat de bătrânii de vază. Doi-trei săteni se ridicară să-l poftască să ia un rachiu.

— N-am timp, băieți, nici chiar pentru un rachiu, zise el. Hristos a înviat! Mă duc la conacul popii, unde avem adunare

noi, fruntașii. Într-un ceas să isprăviți și cei dintre voi, care sunteți chemați; faceți-vă crucea și veniți, o știți bine, astăzi avem treabă. Iar unul să meargă să-l cheme pe Panaiotaros, șelarul, cu barba lui de drac; avem mare nevoie de el.

Tăcu o clipă, ochii îi jucară cu mare șiretenie:

— Dacă nu e la casa lui, o fi la a văduvei, zise el, și toți izbucniră în râs.

Dar moș Hristofis, căruțașul, care învățase în tinerețile lui – și cât de scump plătise asta! – ce va să zică necazurile dragostei, sări ca ars:

— Ce râdeți, mă, neghiobilor? strigă el. Bine face; foc în cuptor, mă Panaiotaros, și nu-i asculta! Viața e scurtă, moartea lungă, sus ancora!

Grăsanul Dimitrios, măcelarul își clătină capul proaspăt tuns:

— Dumnezeu s-o țină bine pe văduva noastră, Katerina, zise el. Dracu' știe de ce coarne ne scapă ea!

Căpitanul Furtunas râse.

— Mă, băieți, spuse, nu vă certați. E nevoie de-o târfă în fiecare sat, ca să nu-și găsească beleaua cele cinstite. Este ca fântâna la drum, știi; trec și beau cei însetați. Altfel ar bate în șir la porțile noastre. Iar femeile, când le ceri apă...

Se întoarse, îl văzu pe învățător:

— Hagi Nikolis, îi spuse el, tot aici ești? Și dumneata ești fruntaș, avem adunare. Ai făcut școală și din cafenea, pune capăt și hai!

— Să vin și eu? zise moș Hristofis și le făcu prietenilor cu ochiul. Fac eu pe Iuda.

Dar căpitanul Furtunas apucase urcușul, proptindu-și apăsător toiașul în caldarâm. Astăzi nu era în apele lui; îl chinuiau iarăși durerile reumatice, nu închisese un ochi toată noaptea. Dis-de-dimineață a băut două-trei pahare mari de rachiu, ca leac, dar degeaba: durerile nu încetau. Nici rachiu nu le venea de hac.

— Măi, dacă nu m-aș rușina, murmură el, și m-aș apuca să răcnesc, poate s-ar ușura durerile; dar uite că nu mă lasă

afurisita de mândrie. Și trebuie să umblu neîncovoiat și să mă fac că râd. Iar dacă toiagul îmi cade la pământ, să nu las vreun afurisit să m-ajute, ci să mă aplec singur să-l apuc. Mușcă-ți buzele, măi căpitan Furtunas, pânzele sus, pe creasta valului, păzea să nu te faci de rușine! O furtună-i și viața, știi, o să treacă!

Gâfâia și blestema încet, urcând clătinându-se. Stătu o clipă, privi în jur, nu-l vedea nimeni; oftă și se ușură puțin. Privi în sus, văzu în vârful satului cum strălucește între copaci casa albă a preotului cu canatele albastrii ale ferestrelor.

— S-a dus și-a zidit casă în vârful satului diavolul de popă! murmură el. Să-i port eu blestemul!

Și luă iarăși urcușul.

La casa preotului ajunseseră deja doi dintre frunțași și ședeau pe divan cu picioarele încrucișate, tăcuți; așteptau tratațiile. Popa intrase în bucătărie să dea dispoziții, și singura lui fată, Mariori, pregătea tava cu cafea, apă rece și dulceață.

Lângă fereastră se așezase comod primul frunțaș din Lykovrysi, dintr-o familie de vază, boier, bine hrănit, cu șalvari de postav, cu pieptar brodat cu fir de aur, având un inel gros de aur pe degetul arătător – pecetea lui cu cele două inițiale majuscule, gravate strâns una în alta: G.P., Gheorghios Patriarheas. Măinile lui erau grase și moi, ca de arhiereu. Nu muncise niciodată în viața lui, avea o turmă de argași și dijmași, care munceau și-l hrăneau. Și mațul i se îngroșa, șoldurile i se lăteau, ajunseseră ca ale unei iepe, pântecetele îi atârna și gușa îi cobora în două-trei straturi și se odihneau unul peste altul, pe pieptul moale păros. Doi-trei dinți din față îi lipseau, alt cusur nu avea, și când vorbea fonfăia și se încurca; dar și cusurul acesta împlinea boieria lui, pentru că te silea, ori de câte ori vorbea, să te pleci ca să înțelegi ce spune.

La dreapta lui, în colț, lipsit de putere, soios, cu capul slăbănog, cu ochii urduroși, cu două mâini groase, pline de noduri, ședea strâns și umil cel de-al doilea frunțaș, cel mai tare proprietar al satului, moș Ladas. De patruzeci de ani

se apleacă asupra pământului, îl sapă, îl seamănă, îl seceră, îl plantează cu măslini și viță-de-vie, îl stoarce și îi bea sângele. Niciodată în viața lui, de mic copil, nu s-a dezlipit de pământ. Nesătul, înfometat, se repezea asupra lui, îi dădea o sămânță și îi cerea o mie, și niciodată nu spunea: „Slavă Ție, Dumnezeuule“, ci totdeauna murmură, nemulțumit. La bătrânețile lui nu-i mai ajungea pământul; cu cât se apropia de moarte și simțea că de puține pâini va mai avea parte, se grăbea să prindă timp și să mănânce lumea. Începu așadar să-i împrumute cu dobândă grea pe consătenii săi; nefericiții îi puneau amanet ogoarele cu viță-de-vie și casele, venea sorocul plății, n-aveau de unde să plătească, scoteau bunurile lor la mezat și le înghițea moș Ladas.

Se tot plângea, și se tot jelea, și nevasta îi umbla desculță, și pe singura lui fiică, pe care izbutise s-o facă, a lăsat-o și pe ea să moară, pentru că nu a chemat, când aceasta a căzut la pat, un doctor s-o vadă.

„Multe cheltuieli, a zis, orașele mari sunt departe, de unde s-aduci un doctor! Și apoi, ce știi și ei? Nu e nimic de capul lor! Avem aici pe preotul nostru, el stăpânește știința vechilor leacuri, o să-l plătesc pe el să facă și-un maslu, o să se lecuiască, și-o să coste și mai ieftin.“

Dar lecurile preotului s-au dus pe apa sâmbetei, maslul n-a avut efect și copila a murit, la șaptesprezece ani, și a scăpat de tatăl ei, a scăpat și el de multele cheltuieli ale nunții. Într-o zi, la câteva luni după moartea ei, se așeză și le socoti: Zestrea, cel puțin atât, îmbrăcăminte, mese, scaune, atât; ar fi fost silit să-și cheme neamurile la nuntă, și astea s-ar fi apucat să mănânce ca spartii, pune la socoteală cărnuri, pâineturi, vinuri, atât... A făcut adunarea, prea multe cheltuieli; fiica lui l-ar fi ruinat, restul nu contează, toți o să murim... A scăpat și de chinurile lumii – bărbați, copii, boli, spălatul rufelor. Norocoasă a fost, Dumnezeu s-o ierte!

Intră Mariori cu tava, îi salută pe frunțași, privind în pământ, și se opri în fața boierului. Palidă, cu ochi mari, cu sprâncene precum găitanul, cu părul castaniu împletit în două

cozi groase, înfășurate ca o cunună în jurul capului. Bătrânul boier își umplu ochi lingurița cu dulceață de vișine, privi copila, ridică paharul.

— Să-ți jucăm la nuntă, Mariori, ură el. Fiul meu se grăbește.

Copila preotului era logodită cu singurul lui fiu, Mihelis, și preotul se mândrea că are să facă o asemenea încuscrire și să dobândească repede nepoți.

— Nu pot să-nțeleg pentru ce se grăbește atâta norocosul de el; nu mai poate, zice... adăugă, râzând, boierul și făcu fetei cu ochiul.

Și ea se roși până-n vârful urechilor, crăpa de rușine, nu putu să rostească un cuvânt.

— Să jucăm la nuntă! zise popa Grigoris, intrând cu o sticlă de vin tămâios. Cu binecuvântarea lui Hristos și a Preasfintei Fecioare!

Fioros, robust, cu o barbă albă ca neaua, despicată în două, bine hrănit, miroasea a tămâie și seu. O văzu pe fata lui că roșește și, ca să schimbe vorba, întrebă:

— Ei, bine, când o s-o măriți și pe Lenio, fiica ta de suflet?

Lenio era una dintre fiicele din flori, pe care boierul le zămislise cu slujnicele lui. O logodise cu blândul lui cioban credincios, Manolios, și o înzestrase boierește cu o turmă de oi, pe care le păștea Manolios pe muntele din față, zis al Sfintei Fecioare.

— Dacă vrea Dumnezeu, răspunse el zilele acestea. Lenio se grăbește. Se grăbește norocoasa de ea; i s-a ridicat, știi, sânul și vrea să alăpteze un fiu. „Vine luna mai, îmi zise alaltăieri, vine mai, stăpâne, și trebuie să ne grăbim.“

Râse iarăși cu bunătațe, crețurile gușii lui se cutremurară.

— În mai, zise el, se însoară măgarii, are dreptate Lenio: trebuie să ne grăbim. Oameni sunt și ei, deși sunt doar slugi.

— Manolios e bun, făcu preotul. Or să trăiască bine.

— Îl iubesc și pe el ca pe copilul meu, zise boierul. Când am trecut pe la mănăstirea „Sfântul Pantelimon“, l-am văzut, să fi fost de cincisprezece ani, aducea tava la stăreție să mă servească. Era un adevărat înger, numai aripile îi lipseau. M-a

durut sufletul. Păcat, am zis, un asemenea voinic să se ofilească în mănăstire, ca un eunuc. M-am dus la chilia bătrânului său, părintele Manasis. Zăcea de ani de zile paralizat. „Părinte, îi zic, am să-ți cer un singur hatâr și, dacă mi-l faci, o să dăruiesc mănăstirii o candelă de argint. — Numai pe Manolios să nu mi-l ceri, spuse Manasis. — Tocmai, tocmai pe el îl vreau, părinte, ca să-l iau în slujba mea.“ Părintele oftă. „Îl am ca pe copilul meu, spuse, nu am nici o supărare cu el. Sunt neputincios și părăsit, nu am altă tovarășie. Îi vorbesc în fiecare seară despre pustnici și sfinți; învață și el, îmi trece și mie timpul. — Lasă-l, părinte, să intre în lume, să facă odrasle, să trăiască și, dacă s-o dezgusta de viață, n-are decât să se călugărească.“ Prin multe stăruințe l-am înduplecat și l-am luat, iar acum i-o dau pe Lenio. Să fie într-un ceas bun!

— O să-ți faci și nepoți... zise moș Ladas, rânjind cu răutate și luă în vârful linguriței lui o vișină, o mestecă îndelung, bău o înghițitură de tămâios. Apoi ură: Câștiguri bune în afacerile noastre, Dumnezeu să ne dea o mână de ajutor ca să nu murim de foame. Vița-de-vie și semănăturile nu sunt bune anul acesta, o să pierim.

— Are Dumnezeu grijă, răspunse preotul cu vocea lui dură, are Dumnezeu grijă, dragă moș Ladas, curaj. Strânge-ți cureaua, nu te mai lăcomi, prea multă mâncare dăunează. Și lasă și dărniciile, nu mai risipi așa avutul tău pe la săraci.

Boierul izbucni în râs, casa se cutremură.

— Fie-vă milă, creștini, moș Ladas moare de foame! plânse el încet întinzând ca un cerșetor mâna lui grasă.

Se auzi o călcătură grea, scara trosni.

— A sosit și căpitanul Furtunas, bătrânul lup, făcu preotul și se ridică să-i deschidă ușa. Stai, Mariori, nu pleca, să-l cinstim. Merg să-i aduc un pahar mare și rachiul; el nu cata-dicsește să bea vin.

Căpitanul se opri brusc înaintea ușii, să-și tragă sufletul; intră răzător, dar sudoarea îi curgea de pe frunte. În urma lui apăru gâfâind învățătorul, care alergase să-l ajungă; își